

Fundacja C.E.L.

„»Przemoc« dzieci wobec rodziców” – raport z ewaluacji

Badania ewaluacyjne finansowane były w ramach zadań:
„Pomoc psychospołeczna i prawna w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie” Zadanie było współfinansowane w latach 2012-2015 ze środków
MIASTA STOŁECZNEGO WARSZAWY
„Zapewnienie kompleksowej i interdyscyplinarnej pomocy specjalistycznej osobom i rodzinom dotkniętym przemocą”
Zadanie było współfinansowane w latach 2015 -2018 ze środków
MIASTA STOŁECZNEGO WARSZAWY

Warszawa, 2018

Spis treści

Executive Summary	3
Opis celów, metodologii i próby – komponent ilościowy	5
Opis doboru grupy badanej – komponent jakościowy.....	9
Zmiana samooceny.....	10
Zmiana postaw wychowawczych.....	15
Umiejętności rozwiązywania problemów	17
Ocena zajęć.....	21
Aneks – kwestionariusze ankiet	26
Pretest	26
Posttest.....	30

Executive Summary

- ☐ W badaniu ilościowym wzięło udział 61 uczestniczek programu „Przemoc» dzieci wobec rodziców”. Sześć na dziesięć badanych było między czterdziestym a czterdziestym dziewiątym rokiem życia; jedna trzecia w przedziale 50-59. Blisko połowa miała jedno dziecko, ponad jedna trzecia – dwoje. Kobiety z trójką i więcej dzieci stanowiły mniej więcej jedną ósmą próby. Zdecydowana większość (59 z 61) utrzymywała kontakt z dziećmi. Wśród badanych dominowały (osiem na dziesięć) osoby z wyższym wykształceniem, natomiast ich sytuacja zawodowa była bardzo zróżnicowana. Badaniem jakościowym objęto osiem kobiet.
- ☐ Wskutek udziału w ewaluowanym projekcie miała miejsce zmiana samooceny uczestniczek zajęć dla rodziców w odniesieniu do połowy z piętnastu wskaźników: ograniczenia przyjmowania postawy uległej wobec innych, nabycia umiejętności większej koncentracji na własnych potrzebach, redukcji poziomu wewnętrznego napięcia. Częściowo zmieniła się samoocena w zakresie umiejętności wyznaczania sobie celów (istotna w przypadku jednego z dwóch wskaźników). Zebrane dane wskazują ponadto na istotne ograniczenia używania destrukcyjnych sposobów reakcji w sytuacjach konfliktowych, niemniej nie zaobserwowano zmian w odniesieniu do sięgania po przemoc w takich sytuacjach, jak również używania konstruktywnych sposobów rozwiązywania sytuacji konfliktowych. Warto zauważyć, że sięganie po przemoc, szczególnie fizyczną, jest w samoocenie uczestniczek bardzo rzadkie, więc trudno było tu liczyć na istotną zmianę. W pozostałych obszarach: zwiększenia poziomu akceptacji emocji, jakie wywołują osoby z najbliższego otoczenia społecznego, redukcji poziomu trudności związanych z nawiązywaniem bliższych relacji, zwiększenia poczucia własnej wartości oraz poprawie umiejętności wyrażania emocji nie zaobserwowano istotnych zmian.
- ☐ Jeśli chodzi o zmianę w obrębie postaw wychowawczych odnoszącą się do zwiększenia akceptacji podmiotowego stylu konstruowania relacji z dzieckiem i szanowania jego autonomii, zaszła ona w przypadku czterech z dziesięciu wskaźników. Przede wszystkim zwiększeniu uległ poziom akceptacji uczuć dziecka oraz stopień akceptacji ogólnego zakazu stosowania kar cielesnych wobec dzieci. Połowiczną zmianę (dwa z czterech wskaźników) można zaobserwować w odniesieniu do zmniejszenia akceptacji definiowania autorytetu w relacji z dzieckiem opartej na modelu autorytarnym. Z kolei w odniesieniu do zmniejszenia akceptacji onnipotentnej (nadopiekuńczej) postawy wychowawczej; zmniejszenia akceptacji postawy, zgodnie z którą stosowanie pochwał wobec dzieci powinno być czymś szczególnym oraz zmniejszenia stopnia akceptacji stosowania kar cielesnych wobec dzieci nie wystąpiła istotna zmiana wskaźników. Warto dodać, że w przypadku stosunku do stosowania kar cielesnych poziom odrzucenia tego typu zachowań był bardzo wysoki podczas pierwszego pomiaru, więc istotna zmiana (in plus) nie mogła mieć miejsca.
- ☐ Zmianie uległa ocena możliwości rozwiązania problemów stanowiących powód uczestniczenia w zajęciach adresowanych do rodziców w odniesieniu do dwóch z trzech grup relacji – z dziećmi oraz z mężem lub żoną (ewentualnie partnerem lub

partnerką). Nie zmieniło się postrzeganie trudności rozwiązywania problemów w relacjach z innymi członkami rodziny.

- ☐ Wyniki wywiadów indywidualnych wskazują na wysoki poziom efektywności działań prowadzonych dla kobiet – ofiar przemocy. Badane podają konkretne przykłady zmiany – w odniesieniu do wiedzy, umiejętności i postaw – na skutek uczestniczenia w zajęciach. Zdaniem wypowiadających się osób, skuteczność projekt CEL zawdzięcza z jednej strony postawom i kompetencjom prowadzących, z drugiej wykorzystaniu formuły zajęć grupowych.
- ☐ Komunikatywność i profesjonalne przygotowanie osób prowadzących zajęcia zostały ocenione pozytywnie przez wszystkie badane uczestniczki. Zdecydowana większość (53/61) uznała poziom spełnienia swoich oczekiwań co najmniej za duży, dziewięć za średni. Nie pojawiły się wskazania na niespełnienie oczekiwań. Również w trakcie wywiadów indywidualnych badane mówiły o prowadzących wyłącznie w superlatywach.
- ☐ Dane zebrane podczas wywiadów indywidualnych wskazują, że prowadzący potrafili aktywizować grupę i stworzyć atmosferę bezpieczeństwa. Badane zauważyły także umiejętność zarządzania czasem i utrzymania tempa zajęć. Potwierdziły ponadto wysoki poziom komunikatywności i merytorycznego przygotowania kadry.
- ☐ Jeśli chodzi o postulaty zmian, uczestniczki chciałyby wydłużenia czasu zajęć oraz zwiększenia liczby ćwiczeń. Stosunkowo niewielkie frakcje (mniej niż jedna dziesiąta próby) postulowały zmianę godzin i poprawę warunków lokalowych. Podobnie rozłożyły się wypowiedzi uczestników badań jakościowych – wydłużenie czasu zajęć argumentowano potrzebą rozwiązania również tych problemów, na które nie starczyło czasu przewidzianego na zajęcia. Warunki lokalowe były postrzegane jako wystarczające dla przebiegu zajęć, choć niezapewniające maksymalnego komfortu z uwagi na wielkość, wentylację i dostępność toalet.

Opis celów, metodologii i próby – komponent ilościowy

W raporcie zaprezentowano wyniki ilościowych badań ewaluacyjnych programu „»Przemoc« dzieci wobec rodziców” Fundacji Centrum Edukacji Liderkiej. Badania zrealizowano w schemacie pretest – posttest bez grupy kontrolnej.

Celem badań było sprawdzenie, czy pod wpływem udziału w projekcie nastąpiła oczekiwana zmiana samooceny uczestniczek zajęć dotycząca:

- zwiększenia poczucia własnej wartości (pyt. 1.2)¹,
- poprawy w zakresie umiejętności wyznaczania sobie celów (1.1, 1.9),
- ograniczenia przyjmowania postawy uległej wobec innych (1.4, 1.7),
- większej koncentracji na własnych potrzebach (1.5),
- poprawienia umiejętności wyrażania emocji (1.8) oraz
- zwiększenia poziomu akceptacji emocji, jakie wywołują osoby z najbliższego otoczenia społecznego (1.15),
- ograniczenia używania destrukcyjnych sposobów reakcji w sytuacjach konfliktowych (1.3), z używaniem przemocy (1.10, 1.11) na rzecz sposobów konstruktywnych (1.6),
- redukcji poziomu wewnętrznego napięcia, stresu (1.12, 1.14),
- redukcji poziomu trudności związanych z nawiązywaniem bliższych relacji (1.13).

W zakres ewaluacji wchodziła także weryfikacja, czy wskutek udziału w programie uległa zmianie postawa wychowawcza badanych, odnosząca się do zwiększenia akceptacji podmiotowego stylu konstruowania relacji z dzieckiem i szanowania jego autonomii (wykorzystano test postaw wychowawczych opracowany wcześniej do oceny programu „Szkoła dla rodziców i wychowawców”²). Oczekiwana zmiana miała odnosić się do:

- zmniejszenia akceptacji onipotentnej (nadopiekuńczej) postawy wychowawczej (2.7, 2.8),
- zmniejszenia akceptacji definiowania autorytetu w relacji z dzieckiem opartej na modelu autorytarnym (2.1, 2.9, 2.10)
- zmniejszenia akceptacji postawy, zgodnie z którą stosowanie pochwał wobec dzieci powinno być czymś szczególnym – wyjątkowym (2.3),
- zwiększenia poziomu akceptacji uczuć dziecka (2.2),
- zmniejszenia stopnia akceptacji stosowania kar cielesnych wobec dzieci (2.4, 2.5) oraz
- zwiększenia stopnia akceptacji ogólnego zakazu stosowania kar cielesnych wobec dzieci (2.6).

¹ W nawiasach podano numery pytań w ankiecie, które odpowiadają poszczególnym celom.

² M. J. Sochocki, *Prezentacja rezultatów drugiego etapu ilościowych badań ewaluacyjnych „Szkoły dla rodziców i wychowawców” (edycji wrzesień-grudzień 2007) oraz zogniskowanych wywiadów grupowych z absolwentami „Rodzeństwa bez rywalizacji”, „Zeszyty Metodyczne”, nr 9, Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej, Warszawa 2009; M. J. Sochocki, *Liderzy – realizatorzy – beneficjenci. Prezentacja wyników badań ewaluacyjnych „Szkoły dla rodziców i wychowawców” (edycja wrzesień-grudzień 2007), „Zeszyty Metodyczne”, nr 3, Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej, Warszawa 2008.**

Kolejnym celem była weryfikacja, czy w wyniku brania udziału w zajęciach uległa poprawie ocena możliwości rozwiązania problemów, stanowiących powód nawiązania kontaktu z Fundacją CEL, z rozróżnieniem na problemy: z dziećmi, mężem lub żoną (albo partnerem lub partnerką), innymi członkami rodziny – osobami najbliższymi (pyt. 3–8). Przedmiotem pomiarów pretestowych było zgromadzenie danych dotyczących wybranych typów problemów, które dotyczyły respondentek (nadużywanie substancji psychoaktywnych oraz przemoc) – pyt. 9–11 (kwestionariusze pretestowe).

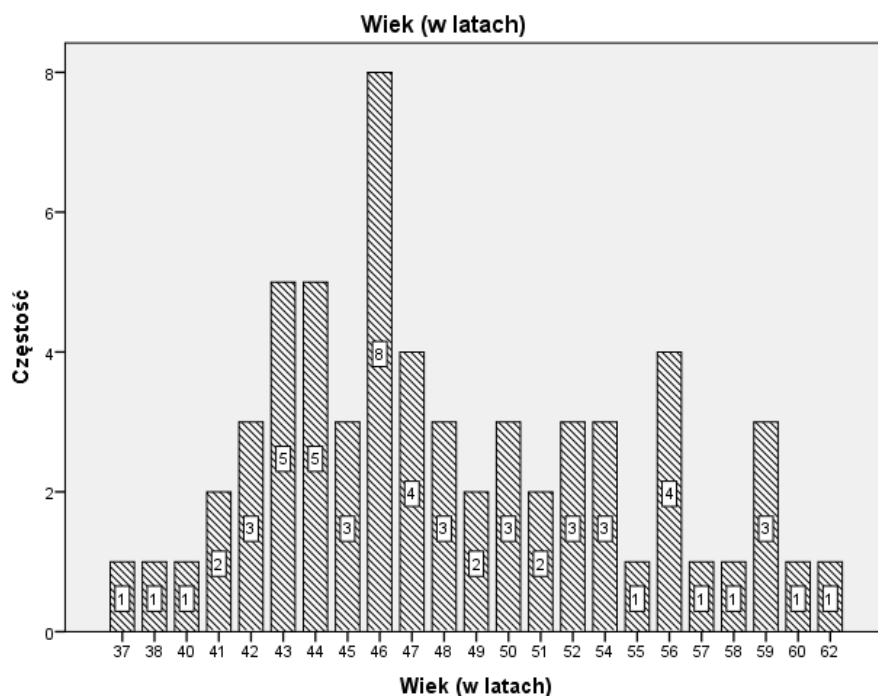
W kwestionariuszach posttestowych zamieszczono blok pytań, w których badane dokonywały subiektywnych ocen dotyczących komunikatywności i profesjonalnego przygotowania trenerów (pyt. 9.1 i 9.2) oraz stopnia realizacji oczekiwań (pyt. 11). Kwestionariusze drugiego pomiaru służyły także poznaniu ewentualnych propozycji modyfikacji projektu (pyt. 10).

Celem było zaprezentowanie socjodemograficznej charakterystyki uczestniczek oraz poznanie ich dotychczasowego doświadczenia w korzystaniu z oferty Fundacji CEL (pyt. 12–17, ankiety pretestowe).

Badanie było prowadzone w schemacie quasi-eksperymentalnym za pośrednictwem audytoryjnych pomiarów ankietowych. Pierwszy pomiar wykonywano bezpośrednio przed rozpoczęciem cyklu zajęć, drugi – bezpośrednio po ich zakończeniu. Do udziału w badaniu były zapraszane wszystkie uczestniczki obecne w dniu realizacji pomiarów. Wszystkie pomiary spełniały warunki dobrowolności udziału i zapewnienia anonimowości badanych w próbie (liczba oddanych ankiet nie odpowiada liczbie uczestników).

Badania realizowano w latach 2012–2018. Uczestniczyło w nich 8 grup zajęciowych. Do analizy zostały zakwalifikowane „sparowane” kwestionariusze. Innymi słowy, nieobecność klientki w dniu badania (pierwszego lub drugiego) lub błędne wpisanie identyfikatora oznaczało konieczność wyłączenia takiego przypadku z analizy. Identyfikacji ankiet z poszczególnych pomiarów dokonywano z zachowaniem zasady anonimowości, na podstawie indywidualnego kodu wpisywanego przez respondentki (pierwsze trzy litery imienia i pierwsze trzy litery nazwiska babci ze strony matki) i numeru grupy. Ogółem do analizy zakwalifikowano 61 przypadków.

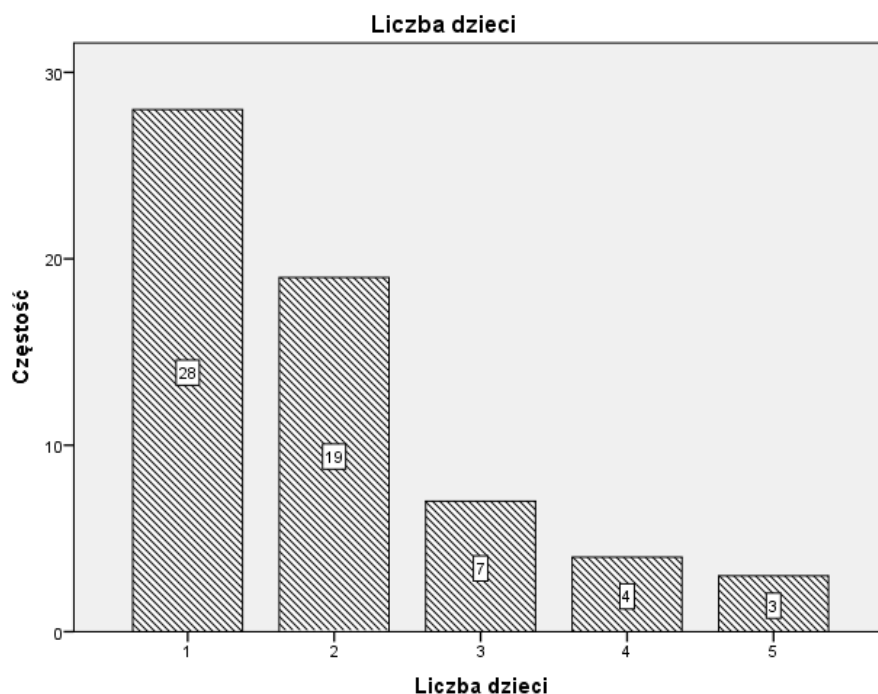
Średnia wieku respondentek wyniosła nieco ponad 46 lat. Najmłodsza miała lat 37, najstarsza – 62.

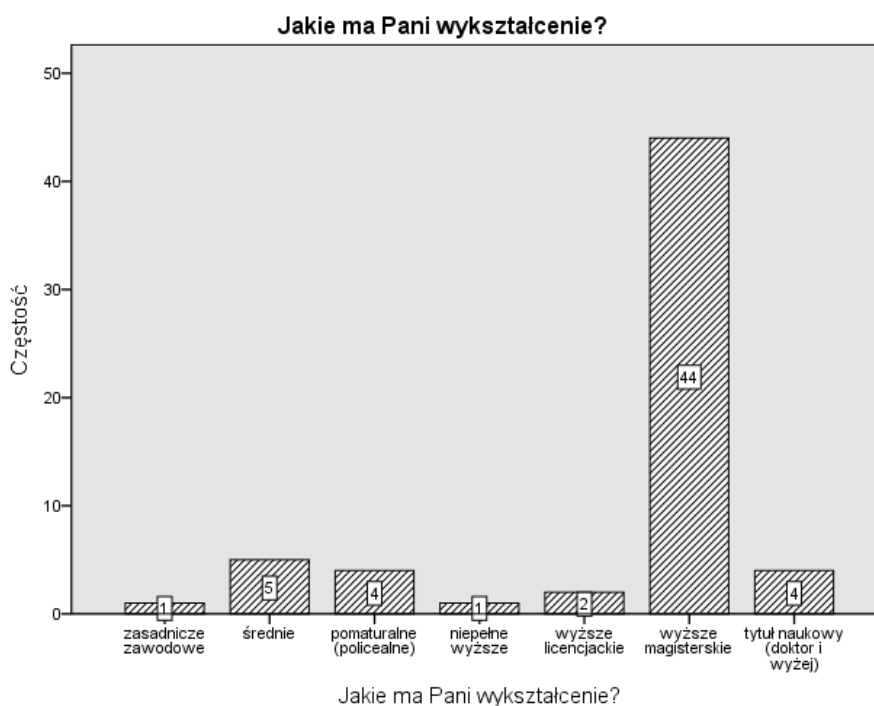
Najliczniej (sześć na dziesięć osób) reprezentowane były kobiety w przedziale wiekowym 40-49 lat. Kolejna w hierarchii liczebności grupa to pięćdziesięciolatki. Te dwie kohorty wiekowe stanowiły w sumie ponad dziewięć dziesiątych próby.

	Częstość	Procent
<= 39	2	3,3
40 - 49	36	59,0
50 - 59	21	34,4
60+	2	3,3
Ogółem	61	100,0

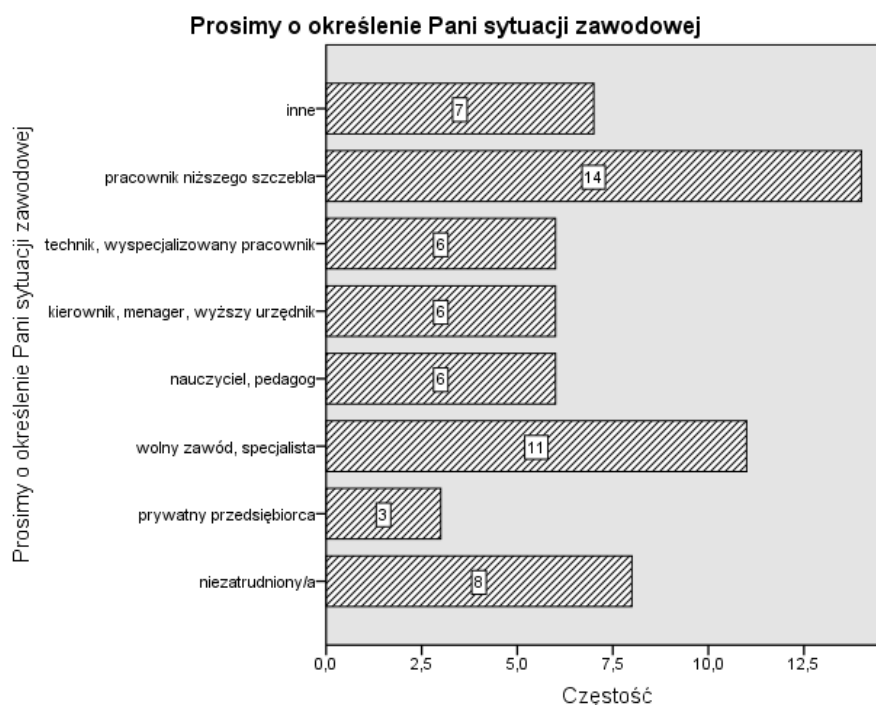
Blisko połowa respondentek miała jedno dziecko, nieco ponad jedna trzecia dwójkę. Kobiety z trójką i więcej dzieci to w sumie około jednej ósmej próby. Dwie spośród badanych nie utrzymywały kontaktu ze swoimi dziećmi.

Jeśli chodzi o wykształcenie badanych kobiet, zdecydowana większość (50 z 61) z nich posiada dyplom ukończenia szkoły wyższej, przy czym aż 40 legitymowało się tytułem magistra – biorąc pod uwagę dominujące kohorty wiekowe łatwo jest domyślić się, że kończyły one studia przed wprowadzeniem systemu bolońskiego.

Sytuacja zawodowa badanych była zróżnicowana. Najwięcej z nich (14) było zatrudnionych jako pracownicy niższego szczebla, 11 w wolnych zawodach/jako specjalistki, osiem nie pracowało.

Opis doboru grupy badanej – komponent jakościowy

Ewaluacja obejmowała także badanie jakościowe, z wykorzystaniem wywiadów indywidualnych. W przeciwieństwie do komponentu ilościowego, główny nacisk położono tu na zbadanie zadowolenia klientów z oferty Fundacji, ze szczególnym wyróżnieniem:

- ☐ pierwszego kontaktu,
- ☐ obsługi administracyjno-biurowej,
- ☐ pracy pracowników merytorycznych.

Ponadto poruszono kwestie związane ze skutecznością zajęć (mówiąc dokładniej: ewentualnej zmiany, jaka zaszła na skutek uczestniczenia w zajęciach grupowych). Należy podkreślić, że podczas badań jakościowych zbierano wyłącznie subiektywne oceny respondentek. Ogółem zrealizowano osiem wywiadów indywidualnych (w 2017 r. i 2018 r.).

Zmiana samooceny

Analiza wskazuje, że z piętnastu wskaźników możemy mówić o istotnej ($p < 0,05$) zmianie w odniesieniu do siedmiu:

- panowanie nad emocjami w trudnych sytuacjach konfliktowych z najbliższymi,
- asertywność,
- umiejętność znalezienia czasu dla siebie,
- podatność na wykorzystywanie,
- konsekwencja w dążeniu do celów,
- poczucie stresu,
- poczucie irytacji.

Pomiędzy pierwszym a drugim pomiarem nie uległa zmianie samoocena:

- umiejętności wyznaczania celów,
- poczucia własnej wartości,
- umiejętności rozwiązywania sytuacji konfliktowych w sposób rzeczowy,
- umiejętności wyrażania uczuć,
- skłonności do sięgania po przemoc psychiczną i fizyczną w sytuacjach konfliktowych z najbliższymi,
- umiejętności nawiązywania relacji z innymi,
- akceptacji swoich uczuć wobec najbliższych.

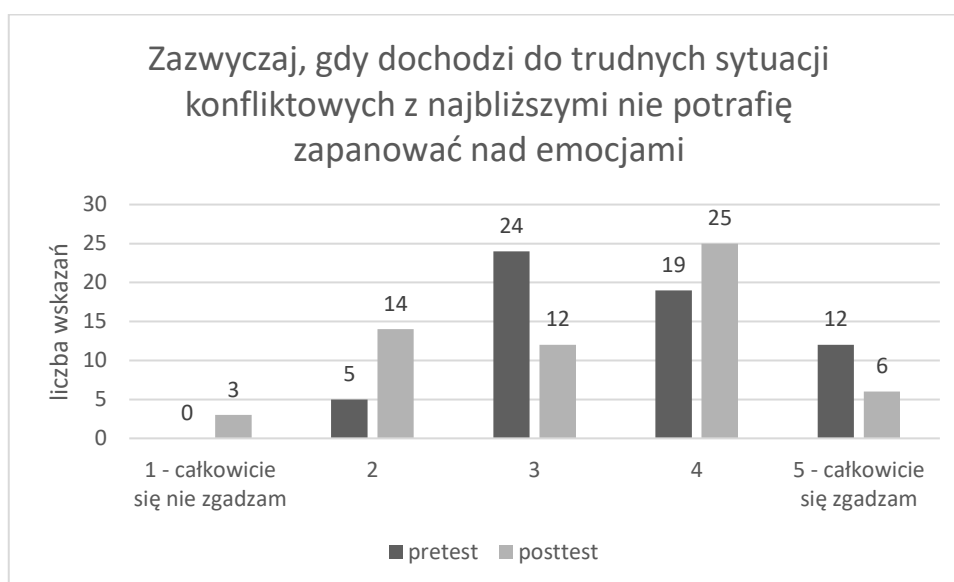
	Z	Istotność asymptotyczna (dwustronna)
Jestem osobą, która potrafi wyznaczać sobie cele	-,720	,472
Generalnie mam poczucie, że jestem wartościową osobą	-,893	,372
Zazwyczaj, gdy dochodzi do trudnych sytuacji konfliktowych z najbliższymi nie potrafię zapanować nad emocjami	-2,212	,027*
Zwykle potrafię odmówić, gdy ktoś chce nakłonić mnie do zrobienia czegoś czego nie chcę	-2,442	,015*
Zwykle trudno jest mi znaleźć czas tylko dla siebie	-2,831	,005*
Jestem osobą, która potrafi rozwiązywać sytuacje konfliktowe w sposób rzeczowy -	-1,095	,273
Jestem osobą, którą inni często wykorzystują	-3,948	,000*
Nie mam trudności z wyrażaniem uczuć	-,685	,493
Jestem osobą, która nie potrafi konsekwentnie dążyć do wyznaczonych celów	-2,805	,005*
W trudnych sytuacjach konfliktowych z najbliższymi stosuję przemoc psychiczną	-1,728	,084

W trudnych sytuacjach konfliktowych z najbliższymi stosuję przemoc fizyczną	-1,670	,095
Jestem osobą zestresowaną	-2,875	,004*
Mam trudności w nawiązywaniu bliższych relacji z innymi	-,411	,681
Często jestem poirytowana	-2,695	,007*
Zwykle nie akceptuję uczuć jakie wzbudzają we mnie najbliżsi	-,925	,355

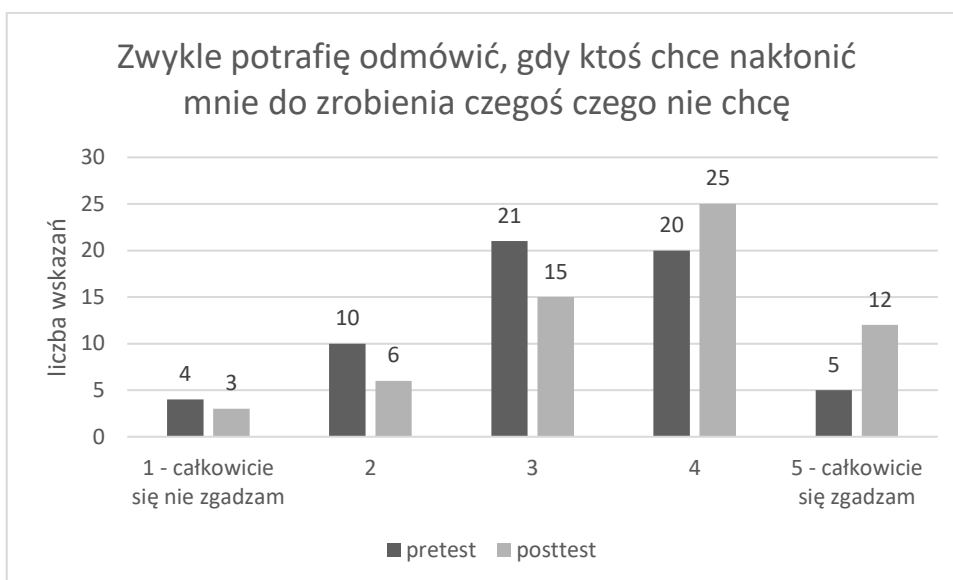
*p<0,05

Przyjrzyjmy się teraz tym siedmiu wskaźnikom.

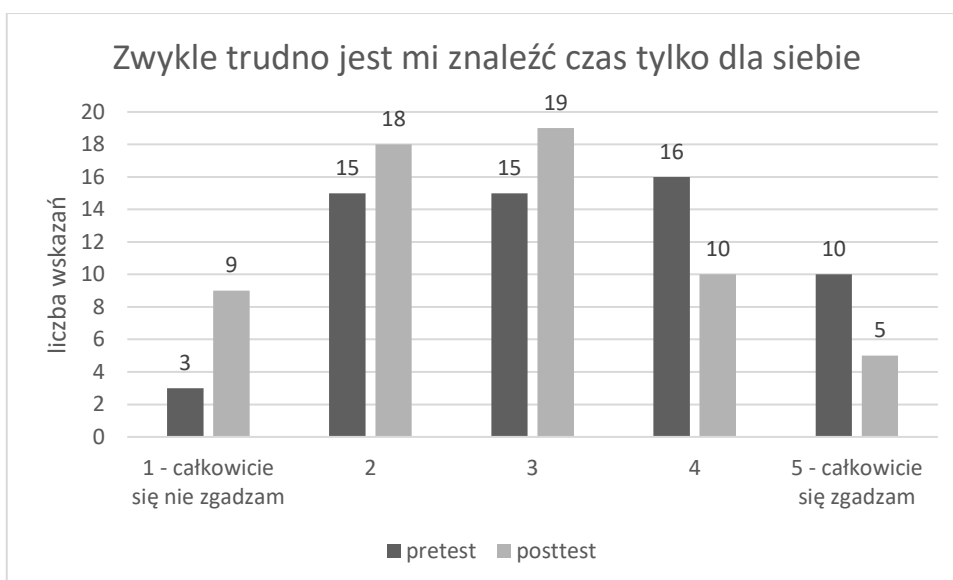
Liczba osób, które uważały, że w sytuacjach konfliktowych z najbliższymi potrafią zapanować nad emocjami wzrosła ponad trzykrotnie, z 5 do 18. Jednocześnie dwukrotnie zmniejszyła się liczba respondentek wskazujących na skrajny brak tej umiejętności.

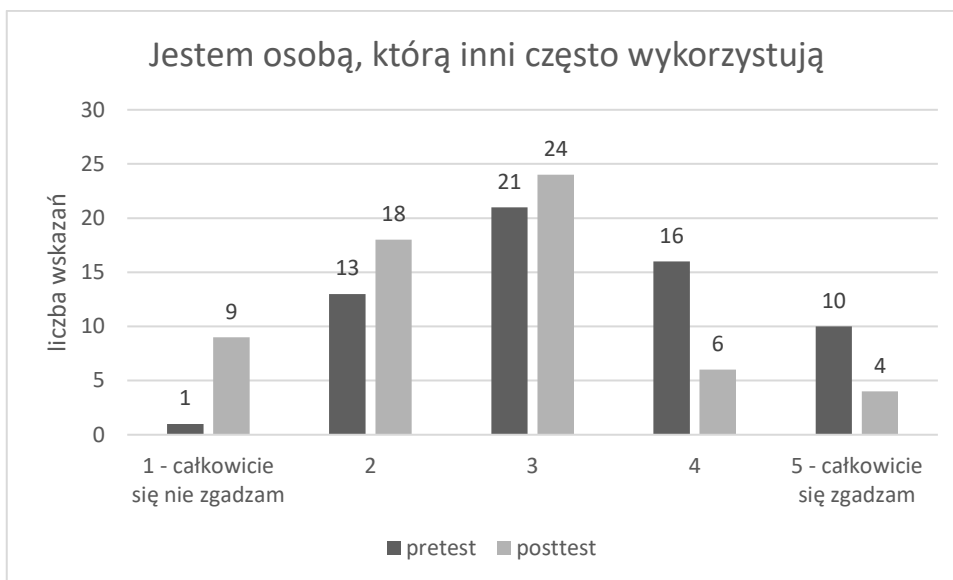
Zmiana w odniesieniu do asertywności nie wygląda jednoznacznie. Z 21 do 15 zmniejszyła się liczba osób, które wybrały neutralny stopień skali, a zatem nie potrafiły ocenić swojego zachowania. Jednocześnie wzrosła liczba respondentek, które dostrzegały u siebie wzrost asertywności (z 25 do 37). Z kolei osób niepostrzegających się jako asertywne w drugim pomiarze było mniej (spadek z 14 do 9). Oznacza to, że zajęcia bez wątpienia przyczyniły się do wzrostu samoświadomości i postawy asertywnej.

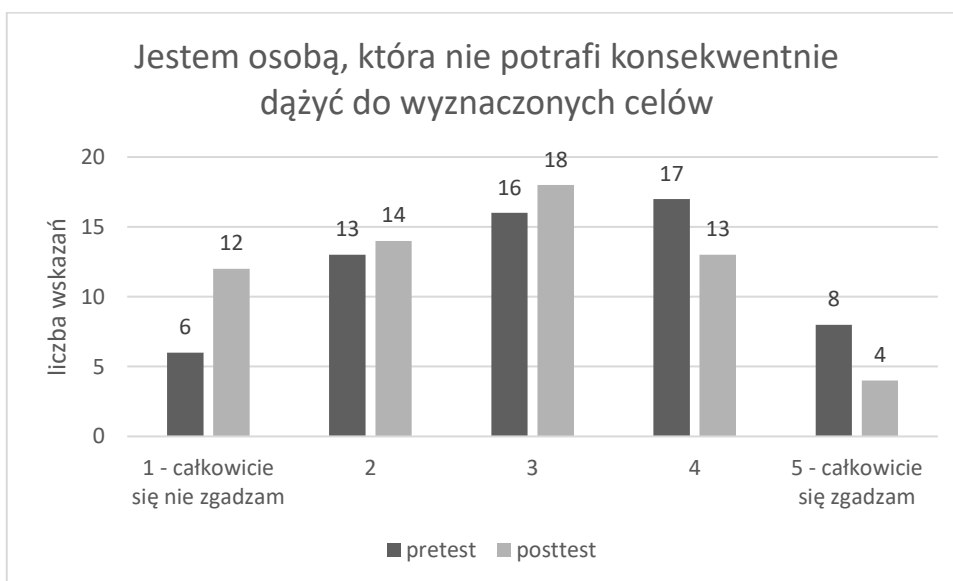
Drugi pomiar wskazał na istotny wzrost liczby osób, które potrafiły wygospodarować czas dla siebie (z 18 do 27) oraz spadek liczby tych, którzy nie umieli tego zrobić (z 26 do 15).

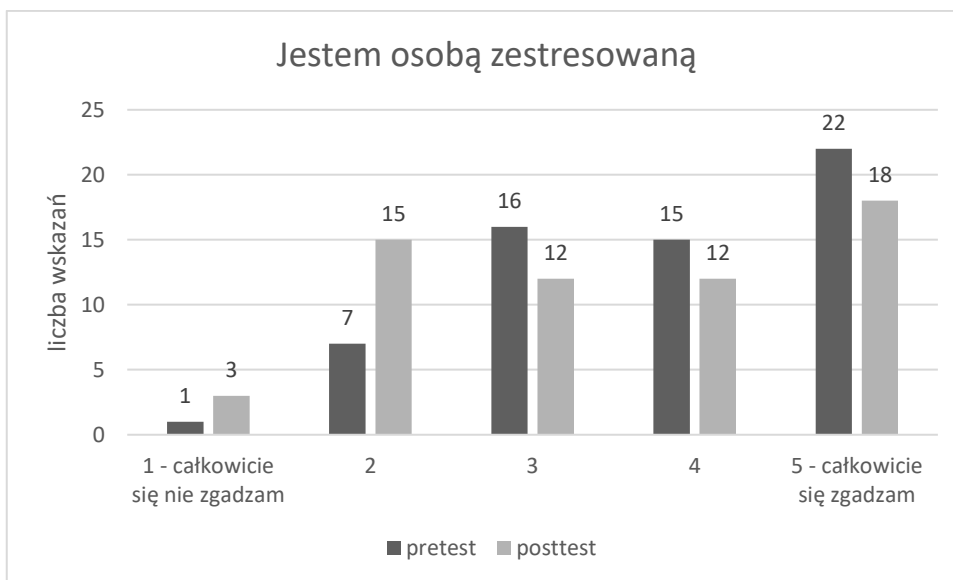
Niemal dwukrotnie wzrosła liczba osób, które nie czuły się wykorzystywane przez innych (z 14 do 27). Jednocześnie liczba wskazań na bycie wykorzystywanym spadła z 26 do 10.

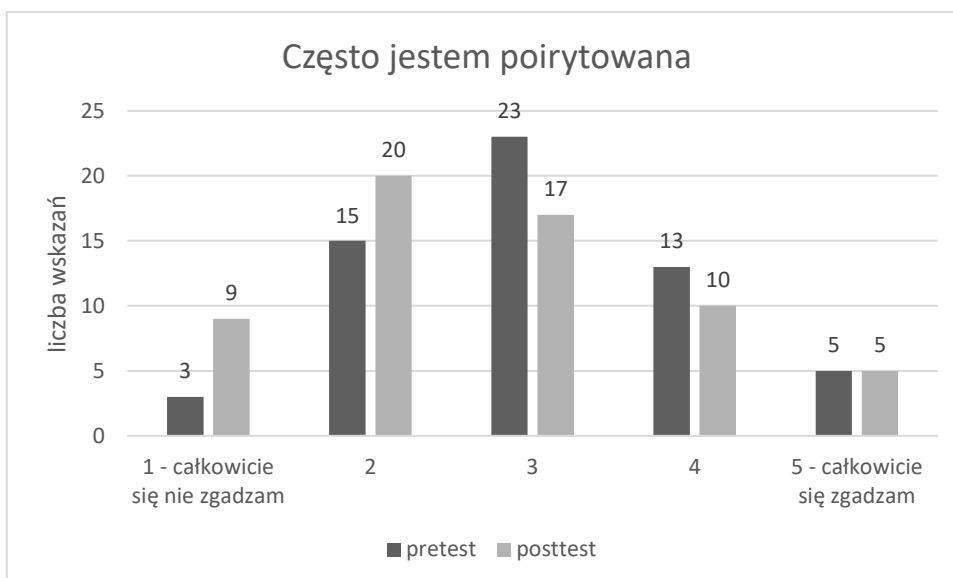
Istotnie wzrosła samoocena umiejętności dążenia do celu – zwiększyła się liczba badanych dostrzegających u siebie tę kompetencję (z 19 do 26) i spadła wskazujących na jej brak (z 25 do 17).

Podczas posttestu istotnie mniej (o 7) uczestniczek deklarowało poczucie bycia zestresowanymi. Liczba tych, które nie czuły się zestresowane wzrosła z 8 do 18.

Spadek poczucia irytacji, jakkolwiek istotny, nie był duży – z 18 do 15 osób, natomiast wyraźnie większa grupa (18 do 29) wskazała, że nie czuła się poirytowana.

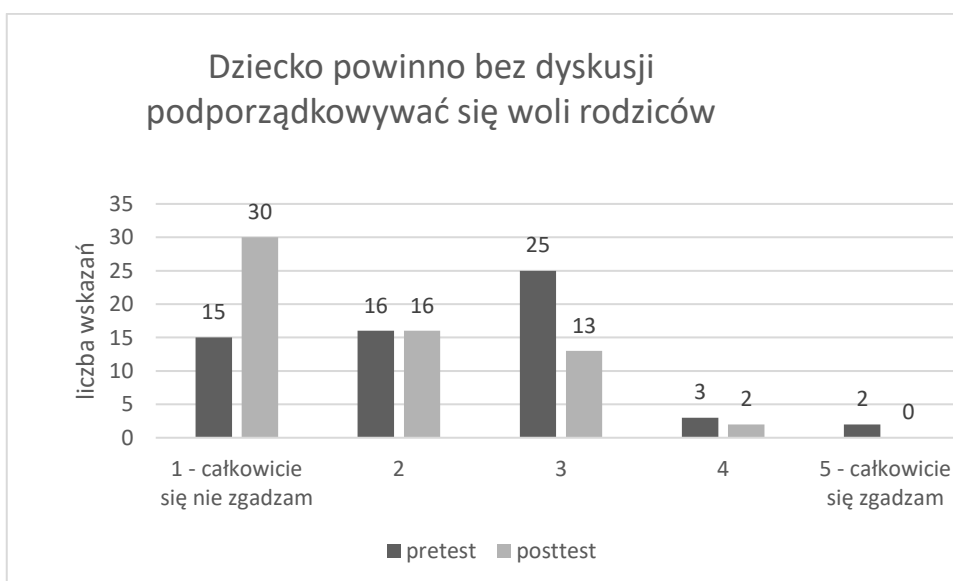
Zmiana postaw wychowawczych

W odniesieniu do postaw wychowawczych zaobserwowano zmianę odnoszącą się do czterech z dziesięciu wskaźników. Warto zaznaczyć, że może to wynikać z dość ugruntowanych postaw badanych wobec niektórych aspektów wychowania – np. w pierwszym pomiarze nikt nie zgodził się z dopuszczalnością stosowania kar cielesnych przez nauczycieli. W takiej sytuacji zmiana byłaby zaskakująca.

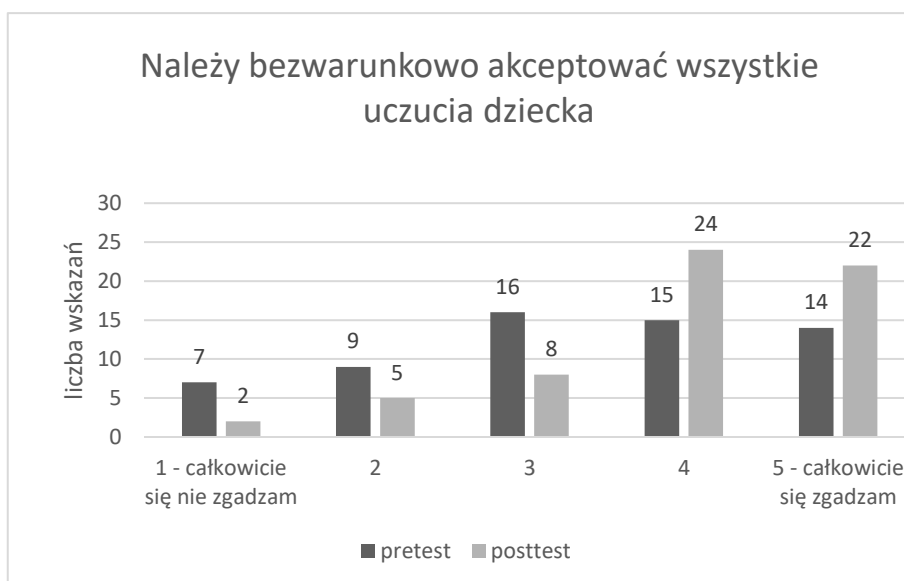
	Z	Istotność asymptotyczna (dwustronna)
Dziecko powinno bez dyskusji podporządkowywać się woli rodziców	-3,603	,000**
Należy bezwarunkowo akceptować wszystkie uczucia dziecka	-3,897	,000**
Nie należy często chwalić dziecka, bo łatwo je w ten sposób rozpieścić	-,847	,397
Stosowanie kar cielesnych przez nauczycieli w szkole jest dopuszczalne jeśli wyrażą na to zgodę rodzice	-1,000	,317
Są dzieci, w stosunku do których kary cielesne wydają się być jedyną skuteczną metodą wychowawczą	-1,713	,087
Stosowanie kar cielesnych wobec dzieci powinno być zabronione w każdej sytuacji	-2,252	,024*
Rodzice w każdej sytuacji powinni chronić dziecko przed popełnianiem błędów	-,041	,967
Rodzice zawsze wiedzą lepiej niż dziecko co jest dla niego najlepsze	-1,827	,068
Jeśli rodzic przyzna się do błędu przed dzieckiem to istnieje duże ryzyko, że straci autorytet	-,147	,883
To niedopuszczalne, aby dziecko kwestionowało wolę rodziców	-2,302	,021*

* $p < 0,05$; ** $p < 0,001$

Dokładnie dwukrotnie – z 15 do 30 – wzrosła liczba osób odrzucających konieczność bezwarunkowego podporządkowania dziecka woli rodziców. Zmniejszyła się liczba niezdecydowanych (z 25 do 13), zaś udział respondentek dopuszczających tego typu autorytarne relacje spadł z pięciu do dwóch wskazań.

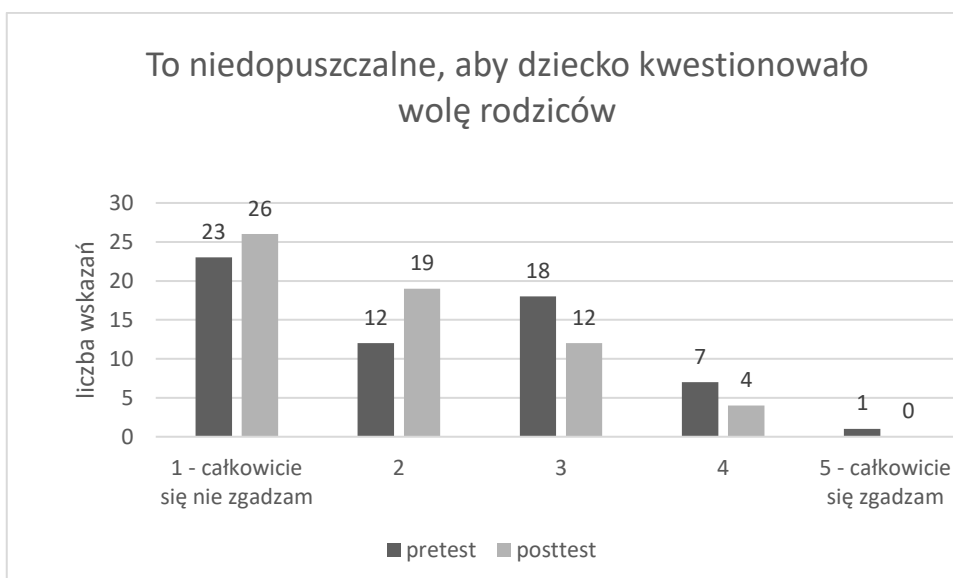
Wyraźnie zmieniło się postrzeganie akceptacji wszystkich uczuć dziecka. Podczas pierwszego pomiaru dopuszczało to 29 osób, w drugim liczba ta wzrosła do 46. W trakcie pretestu 16 respondentek nie zgadzało się koniecznością akceptacji uczuć dziecka, w postteście liczba ta spadła do 7.

Istotnie wzrosła (z 30 do 43) liczba wskazań na zakaz stosowania kar cielesnych wobec dzieci, niezależnie od sytuacji. Dziewięć badanych mniej wskazało na dopuszczalność takiego postępowania.

Ostatni wskaźnik, który uległ istotnej zmianie to stosunek do kwestionowania przez dziecko woli rodziców. W postteście taką postawę dziecka dopuszczało 45 osób (wzrost o 10), a odmiennego zdania były 4 respondentki (dwukrotny spadek).

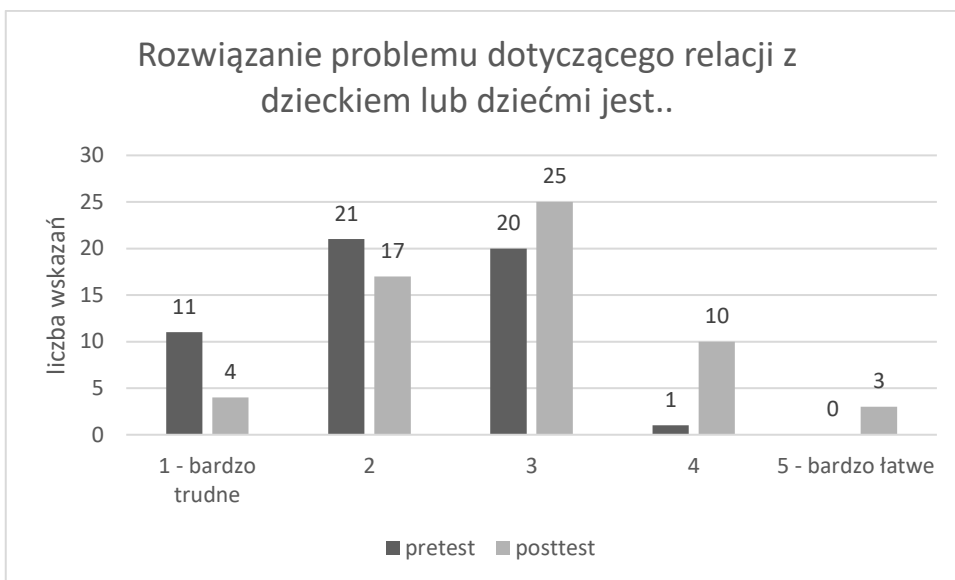
Umiejętności rozwiązywania problemów

Badane zostały zapytane o to, jaki problem sprowadził ich do Fundacji C.E.L. i jak postrzegają trudności w jego rozwiązaniu. Uczestniczki zmieniły swoje postrzeganie możliwości rozwiązywania problemów związanych z relacjami z dziećmi oraz mężem/partnerem, natomiast zmianie nie uległo postrzeganie problemów w relacjach z innymi członkami rodziny.

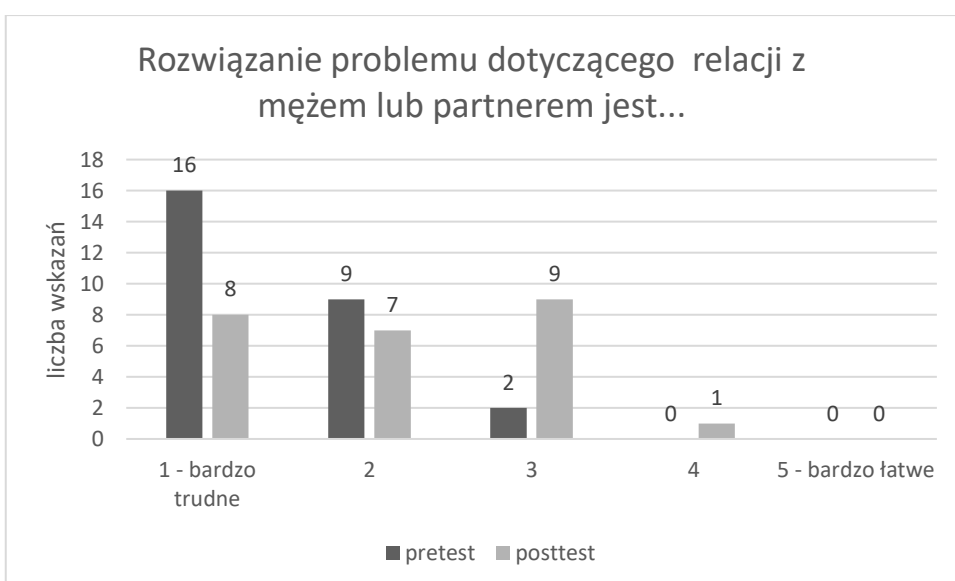
	Z	Istotność asymptotyczna (dwustronna)
Problem dotyczył relacji z dzieckiem lub dziećmi	-3,370	,001*
Problem dotyczył relacji z mężem lub partnerem	-2,830	,005*
Problem dotyczył relacji z innymi członkami rodziny, osobami najbliższymi (poza mężem/partnerem i dzieckiem/dziećmi)	-1,351	,726

* $p < 0,05$

Z 32 do 21 spadła liczba respondentek uznających rozwiązanie problemów w relacji z dziećmi za trudne. Jednocześnie odnotowano wzrost wielkości grupy uznającej to za łatwe do 13 osób.

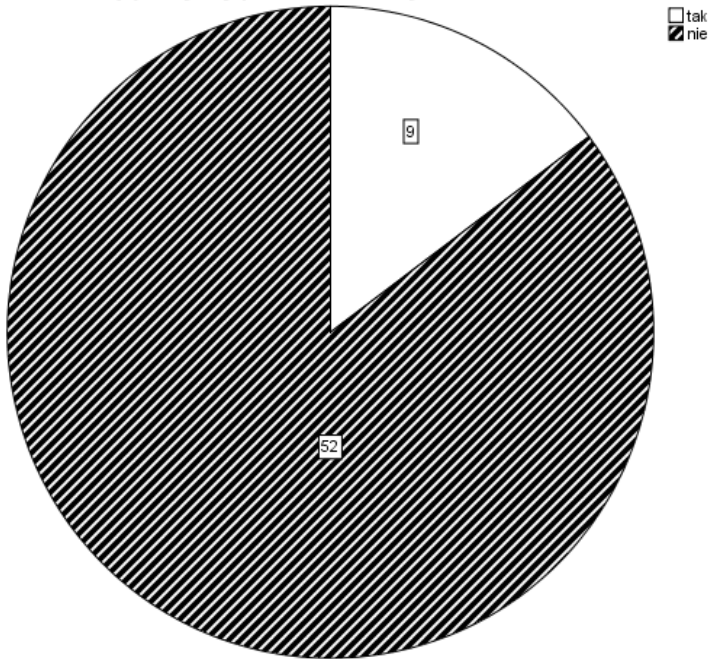
Liczba badanych uznających rozwiązanie problemów z mężem lub partnerem za trudne spadła z 25 do 15. Praktycznie nie zwiększyła się natomiast liczba badanych postrzegających to jako łatwe (wzrost o jedną osobę).

Warto dodać, że rodziny uczestniczek zajęć nie są środowiskiem, w którym dominują zjawiska takie jak nadużywanie alkoholu lub narkotyków bądź przemoc, jakkolwiek są one relatywnie częste.

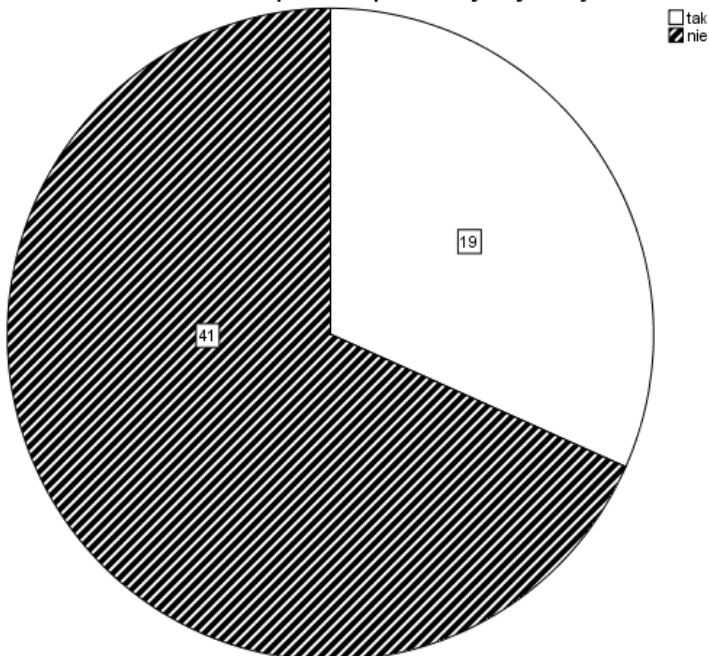
Na nadużywanie substancji psychoaktywnych przez męża/partnera lub dziecko wskazało 9 z 60 badanych, które udzieliły odpowiedzi na to pytanie.

Czy Pani bezpośrednio lub osób, z którymi żyje Pani na co dzień (np. dziecko, mąż) dotyczy problem nadużywania alkoholu i/lub narkotyków?

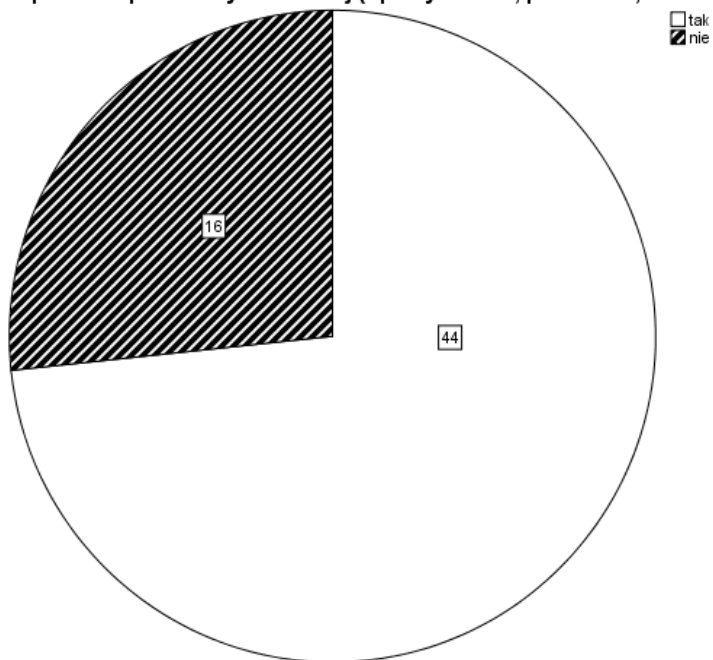
Blisko jedna trzecia (19 z 60, które odpowiedziały na to pytanie) uczestniczek zajęć doświadczyło w najbliższym otoczeniu przemocy fizycznej.

Czy Pani bezpośrednio lub osób, z którymi żyje Pani na co dzień dotyczy problem przemocy fizycznej?

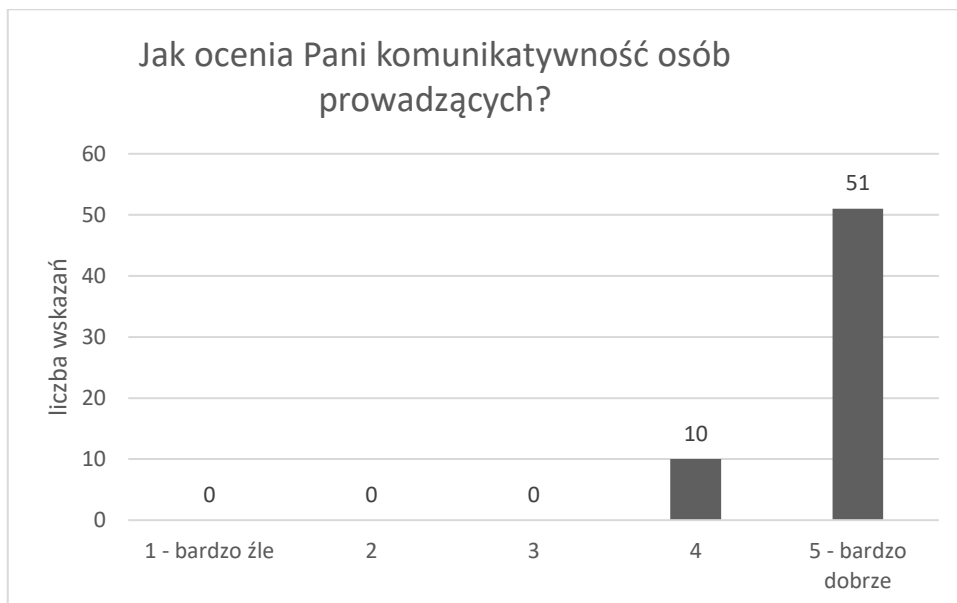
Większość badanych (siedem na dziesięć) doświadczała w najbliższym otoczeniu przemocy psychicznej.

Czy Pani bezpośrednio lub osób, z którymi żyje Pani na co dzień dotyczy problem przemocy werbalnej (np. wyzwiska, poniżanie, ośmieszanie, itp.)?

Ocena zajęć

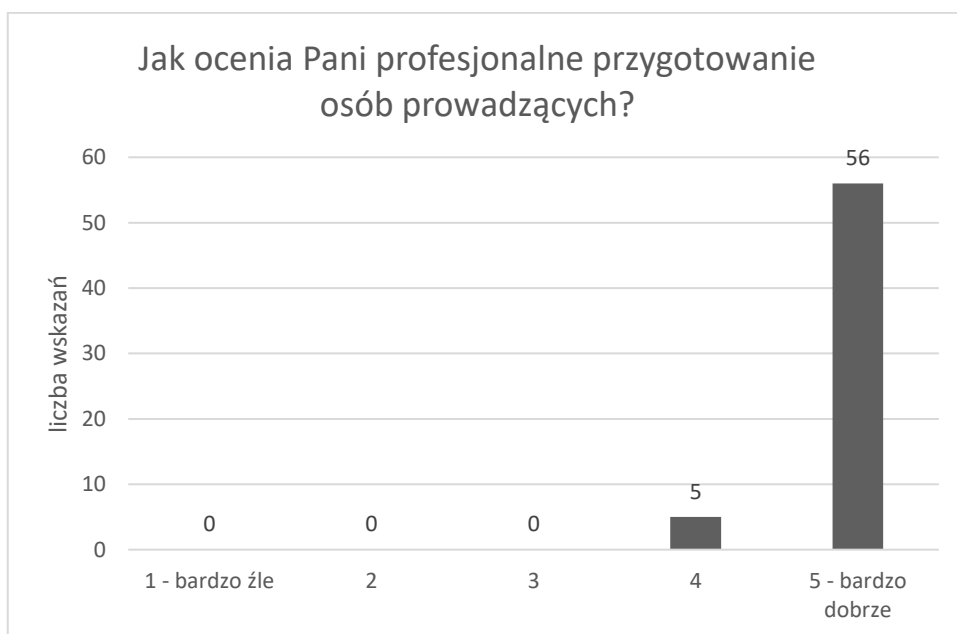
Ocena komunikatywności osób prowadzących była jednoznacznie pozytywna. Wszystkie badane wybrały pozytywne wskazania na skali, przy czym najczęściej zaznaczaną odpowiedzią było skrajne „bardzo dobrze”.

Znalazło to potwierdzenie w wywiadach indywidualnych – wszystkie badane podkreślały wysokie kompetencje komunikacyjne kadry i unikanie żargonu przez prowadzących.

„Rozumiałam wszystko [specyficzne pojęcia] były od razu tłumaczone” [IDI7]

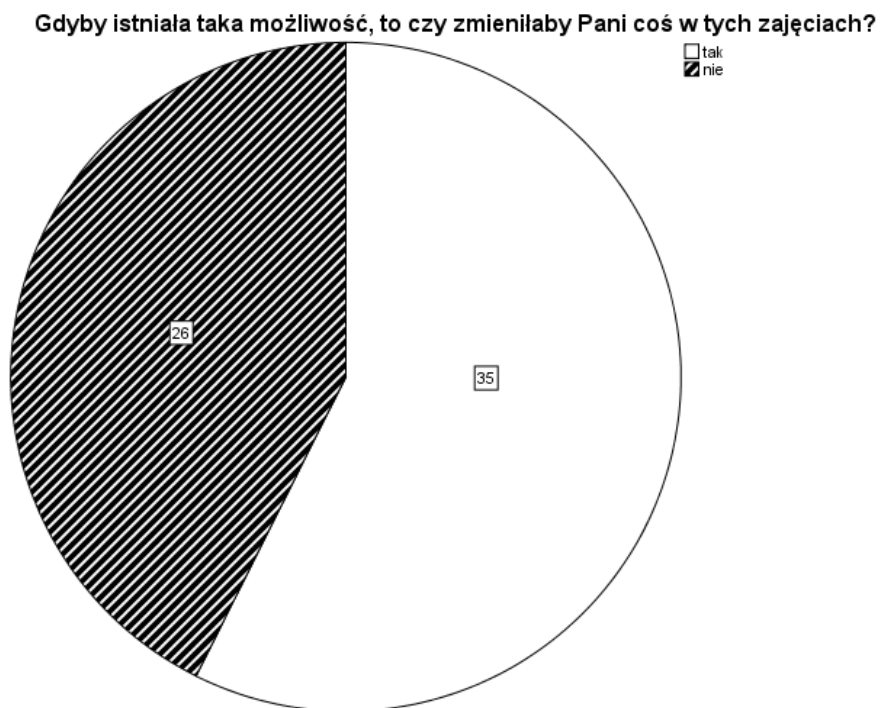
Ocena profesjonalnego przygotowania prowadzących wypadła jeszcze lepiej. Dziewięć na dziesięć uczestniczek wybrało skrajnie pozytywny stopień skali.

W wywiadach indywidualnych badane zauważyły, że prowadzenie grupy wymagało umiejętności ograniczenia aktywności osób najbardziej czynnych (rozmownych) i stworzenia przestrzeni dla wycofanych. Prowadzący budowali atmosferę bezpieczeństwa, która umożliwiła otwarte dzielenie się doświadczeniami. Jednocześnie relacjonowano, że trenerzy radzili sobie z sytuacjami trudnymi, kryzysowymi, pokazując elastyczność i uważność na indywidualne potrzeby.

„Wszystko jest kontrolowane / były uważne – jak z kimś się coś działo, ktoś miał wybuch płaczu to te osoby były otwarte, żeby z tą osobą to w jakiś sposób głębiej przepracować” [ID15]

Sześć na dziesięć respondentek dostrzegła potrzebę wprowadzenia zmian w zajęciach.

Postulaty zmian najczęściej dotyczyły wydłużenia czasu zajęć (20 osób) i zwiększenia liczby ćwiczeń (9). Po pięć osób postulowało zmianę terminu spotkań i poprawę warunków lokalowych. Na pozostałe propozycje zmian wskazało po trzy lub mniej uczestniczek albo nikt.

	Liczebność
Termin zajęć	5
Wydłużenie czasu zajęć	20
Skrócenie czasu zajęć	3
Większa liczba ćwiczeń	9
Mniejsza liczba ćwiczeń	1
Osoby prowadzące	0
Zmniejszyć liczebność grupy	3
Zwiększyć liczebność grupy	0
Warunki lokalowe	5
Wyposażenie sal	2
Materiały wykorzystywane w trakcie zajęć	3
Inne (prosimy wpisać)	1

Te trendy znajdują potwierdzenie w badaniu jakościowym, które daje także ciekawy wgląd w uzasadnienia zmian. I tak, jedna z badanych zauważyła wręcz, że styl prowadzenia zachęcał do zwiększenia liczby godzin. „Nie było dłuższn. Kurcze, jeszcze można byłoby dłużej posiedzieć, można głębiej wejść. [...] Zajęcia weekendowe były intensywne, ale prowadzenie było tak rewelacyjne, że było takie poczucie, że chciałoby się jeszcze dłużej popracować [IDI4]

Chęć przedłużenia zajęć była również motywowana potrzebami uczestniczek, które nie zdołały przepracować wszystkich problemów. Ten motyw można interpretować jako potrzebę poszerzenia/zmiany formuły spotkań z uwzględnieniem celów *stricte* terapeutycznych.

„Chciałabym prosić o kontynuację, bo ja mam poczucie, że jakiś proces został rozpoczęty i nie został dokończony i nie został zamknięty. Zabrakło czasu na omówienie i dokończenie i zostaliśmy z tym same” [IDI5]

„Miałyśmy takie poczucie, że szkoda, że nie można głębiej i dłużej. Fajnie byłoby pochodzić na tę grupę dłużej, żeby można było sobie dodatkowo głębiej popracować. [...] Ale miałam pełne wrażenie, że to odbyło się na tej grupie, że prowadzące zrobiły więcej dla każdego niż było zaplanowane, starały się wspomagać te osoby..., można było czasami, jak się z kimś coś działo poważnego, można było głębiej popracować i przyjrzeć się jakiemuś problemowi. Odebrałam to jako bonus” [IDI4]

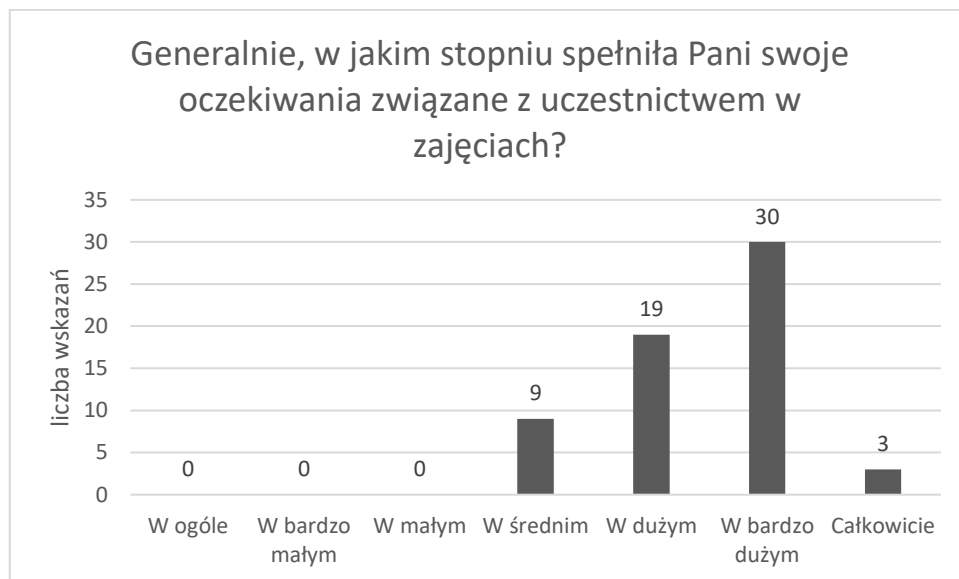
Najwięcej uwag krytycznych, choć niezwykle stonowanych, zebrano odnośnie warunków lokalowych. Dodatkowo opinie grupy osób biorących udział w wywiadach indywidualnych były spolaryzowane – część wskazywała, że „w porządku, sala jest dobra dla takiej liczby uczestników” [IDI1], inni dostrzegali jej mankamenty „tam jest ciasno, było gorąco, ciasnawo, ale ze wszystkim można dać radę” [IDI2]. Jak widać pojemność sali nie była, nawet wśród osób nastawionych bardziej krytycznie, kluczowym czynnikiem.

Niezależnie od wielkości sali badane zwracały uwagę na niewygodne krzesła oraz zbyt małą liczbę toalet.

„Niewygodne krzesła na 8 h siedzenia, mogliby kupić puffy” [IDI3]

„Toaleta była tylko jedna, wydłużało to czas [przerw]” [IDI4]

Wszystkie uczestniczki biorące udział w badaniach ilościowych deklarowały, że spełniły swoje oczekiwania związane z uczestnictwem w zajęciach. Najczęściej – 30 wskazań (na 61 badanych) – wybierały odpowiedź „w bardzo dużym stopniu”. Ogólnie 53 osoby uznały poziom spełnienia oczekiwań za co najmniej duży. Dziewięć wskazało na „średni”.

Ogólne zadowolenie z zajęć było wyraźnie widoczne również w wywiadach indywidualnych. Badane podkreślały skuteczność działań podjętych przez CEL, kontrastując je z zajęciami prowadzonymi przez inne instytucje.

„Jak oni to robią, że z kimś innych mogę pracować pół roku i nie ma żadnych efektów a tu [w] dwa dni?” [IDI4]

O skuteczności działań świadczy brak potrzeby kontynuacji grupy (pamiętajmy jednak o osobach, które zgłaszały niedomknięcie procesów).

„Nie mam już potrzeby [dalszego] uczestniczenia w zajęciach – rozwiązały wszystkie moje problemy” [IDI2]

Co jest przepisem na tak zrelacjonowany sukces? Po pierwsze – postawa prowadzących.

„Byłam w wielu miejscach, z różnymi problemami i nie dostałam tyle co w CEL. Chodzi mi o takie ludzkie podejście do problemów, różnych problemów i bezpieczeństwo i możliwość otworzenia się, uczucie że się jest wysłuchanym bez oceniania. Takie wsparcie ze strony psychologów – nie tylko zajęcia i przekazanie wiedzy, poczucie empatii z ich strony, zrozumienia mnie” [IDI3]

Po drugie praca w grupie. Grupa była ważna z kilku powodów. Umożliwiła uczestniczkom budowanie relacji.

„To były naprawdę świetne zajęcia i nawet mogę powiedzieć, że się zbliżyłam do niektórych osób, które tam były i bardzo dużo mi dały, zaskakująco dużo. Przez cztery miesiące wyniosłam więcej z tej grupy niż przez pięć lat indywidualnej terapii” [IDI6]

Grupa pozwalała także na złapanie pewnego dystansu do swoich problemów.

„Przede wszystkim to, takie poczucie, że nie jestem jedyną osobą z takimi problemami [rozmówczyni uczestniczyła wcześniej w indywidualnej terapii] i bardziej obiektywne spojrzenie na mój problem” [IDI6]

Wreszcie grupa sama w sobie daje wsparcie w zrozumieniu swoich problemów, jak to określa jedna z badanych „światło na problem”.

„Światło całej grupy na indywidualny problem [...] Zobaczyłam nie tylko swój problem, ale także inne.” [IDI1]

W wypowiedziach badanych zwracał czasem uwagę sposób opisu efektów, który był wyraźnie nakierowany na siebie – swoje doświadczenia, umiejętność ich przepracowania i wyzwolenia się z traum.

„Poziom wewnętrznego uświadomienia sobie czegoś, co ja czułam jako obciążające, a dzięki ćwiczeniu, które wykonałam było to wyjęte z podświadomości, puszczone i zmienione [...] Dzięki temu mogłam poczuć się lżej, poczuć się bardziej wolna. [...] Tam było takie ćwiczenie, gdzie opowiadało się o zdarzeniach wcześniejszych z dzieciństwa i o ważnych rzeczach ze swego życia i to co ja opowiedziałam, w jakiś sposób uwolniło mnie od tego, że już nie czuję ciężaru tego [...]. Powiedziałam pewne rzeczy, z którymi było mi ciężko w życiu i reakcja prowadzących i zwroty od całej grupy były na tyle ważne, że spowodowały zmianę we mnie; zadziałało i nie przeżywam.” [IDI4]

Aneks – kwestionariusze ankiet

Pretest

1

ANKIETA

Ankieta, o wypełnienie której Panią prosimy, ma na celu poznanie powodów nawiązania przez Panią kontaktu z Fundacją C. E. L. Chcielibyśmy także poznać Pani opinie wiążące się z tematyką wychowania. Ankieta ta służy wyłącznie celom badawczym, co oznacza, że udzielane przez Panią odpowiedzi mają charakter **poufny, anonimowy** i posłużą do lepszego dostosowania oferty Fundacji C. E. L. do potrzeb klientów. Na podstawie zebranych odpowiedzi powstanie raport prezentujący dane w postaci zbiorczych zestawień statystycznych.

1. Prosimy o dokonanie samooceny na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza „całkowicie się nie zgadzam”, a 5 „całkowicie się zgadzam”.

	1 – „całkowicie się <u>nie</u> zgadzam” 5 – „całkowicie się zgadzam” <i>(W każdej linii prosimy zaznaczyć jedną odpowiedź zakreślając kółkiem właściwą cyfrę)</i>				
1) Jestem osobą, która potrafi wyznaczać sobie cele	1	2	3	4	5
2) Generalnie mam poczucie, że jestem wartościową osobą	1	2	3	4	5
3) Zazwyczaj, gdy dochodzi do trudnych sytuacji konfliktowych z najbliższymi nie potrafię zapanować nad emocjami	1	2	3	4	5
4) Zwykle potrafię odmówić, gdy ktoś chce nakłonić mnie do zrobienia czegoś czego nie chcę	1	2	3	4	5
5) Zwykle trudno jest mi znaleźć czas tylko dla siebie	1	2	3	4	5
6) Jestem osobą, która potrafi rozwiązywać sytuacje konfliktowe w sposób rzeczowy.	1	2	3	4	5
7) Jestem osobą, którą inni często wykorzystują	1	2	3	4	5
8) Nie mam trudności z wyrażaniem uczuć	1	2	3	4	5
9) Jestem osobą, która nie potrafi konsekwentnie dążyć do wyznaczonych celów	1	2	3	4	5
10) W trudnych sytuacjach konfliktowych z najbliższymi stosuję przemoc psychiczną	1	2	3	4	5
11) W trudnych sytuacjach konfliktowych z najbliższymi stosuję przemoc fizyczną	1	2	3	4	5
12) Jestem osobą zestresowaną	1	2	3	4	5
13) Mam trudności w nawiązywaniu bliższych relacji z innymi	1	2	3	4	5
14) Często jestem poirytowana	1	2	3	4	5
15) Zwykle nie akceptuję uczuć jakie wzbudzają we mnie najbliżsi	1	2	3	4	5

2. Istnieje wiele opinii dotyczących wychowywania dzieci. Chcielibyśmy poznać Pani przekonania na ten temat. Prosimy, aby ustosunkowała się Pani do zapisanych w poniższej tabeli stwierdzeń, zaznaczając odpowiedź na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza „całkowicie się nie zgadzam”, a 5 „całkowicie się zgadzam”.

1 – „całkowicie się <u>nie</u> zgadzam” 5 – „całkowicie się zgadzam” (W każdej linijce prosimy zaznaczyć jedną odpowiedź zakreślając kółkiem właściwą cyfrę)					
1) Dziecko powinno bez dyskusji podporządkowywać się woli rodziców	1	2	3	4	5
2) Należy bezwarunkowo akceptować wszystkie uczucia dziecka	1	2	3	4	5
3) Nie należy często chwalić dziecka, bo łatwo je w ten sposób rozpieścić	1	2	3	4	5
4) Stosowanie kar cielesnych przez nauczycieli w szkole jest dopuszczalne jeśli wyrażą na to zgodę rodzice	1	2	3	4	5
5) Są dzieci, w stosunku do których kary cielesne wydają się być jedyną skuteczną metodą wychowawczą	1	2	3	4	5
6) Stosowanie kar cielesnych wobec dzieci powinno być zabronione w każdej sytuacji	1	2	3	4	5
7) Rodzice w każdej sytuacji powinni chronić dziecko przed popełnianiem błędów	1	2	3	4	5
8) Rodzice zawsze wiedzą lepiej niż dziecko co jest dla niego najlepsze	1	2	3	4	5
9) Jeśli rodzic przyzna się do błędu przed dzieckiem to istnieje duże ryzyko, że straci autorytet	1	2	3	4	5
10) To niedopuszczalne, aby dziecko kwestionowało wolę rodziców	1	2	3	4	5

3. Czy problem, który spowodował przyście do Fundacji C. E. L. dotyczy relacji z Pani dzieckiem lub dziećmi?

1) tak 2) nie (jeśli „nie”, to prosimy opuścić następne pytanie i od razu przejść do pytania nr 5)

4. Jeśli tak to – generalnie w jakim stopniu uważa Pani rozwiązanie tego problemu za możliwe? Odpowiedź prosimy zaznaczyć na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza „bardzo trudne”, a 5 – „bardzo łatwe”.

Odpowiedź prosimy zaznaczyć biorąc w kółko właściwy numer

bardzo trudne...

1	2	3	4	5

 ...bardzo łatwe

5. Czy problem, który spowodował przyjsie do Fundacji C. E. L. dotyczy Pani relacji z mżem lub partnerem życiowym?

1) tak 2) nie (jeśli „nie”, to prosimy opuścić następane pytanie i od razu przejść do pytania nr 7)

6. Jeśli tak to – generalnie w jakim stopniu uważa Pani rozwiązanie tego problemu za możliwe? Odpowiedź prosimy zaznaczyć na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza „bardzo trudne”, a 5 – „bardzo łatwe”.

Odpowiedź prosimy zaznaczyć biorąc w kółko właściwy numer

bardzo trudne...

1	2	3	4	5

 ...bardzo łatwe

7. Czy problem, który spowodował przyjsie do Fundacji C. E. L. dotyczy Pani relacji z innymi członkami rodziny, osobami najbliższymi (poza mżem/partnerem i dzieckiem/dziećmi)?

1) tak 2) nie (jeśli „nie”, to prosimy opuścić następane pytanie i od razu przejść do pytania nr 9)

8. Jeśli tak to – generalnie w jakim stopniu uważa Pani rozwiązanie tego problemu za możliwe? Odpowiedź prosimy zaznaczyć na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza „bardzo trudne”, a 5 – „bardzo łatwe”.

Odpowiedź prosimy zaznaczyć biorąc w kółko właściwy numer

bardzo trudne...

1	2	3	4	5

 ...bardzo łatwe

9. Czy Pani bezpośrednio lub osób, z którymi żyje Pani na co dzień (np. dziecko, mż) dotyczy problem nadużywania alkoholu i/lub narkotyków?

1) Tak 2) Nie

10. Czy Pani bezpośrednio lub osób, z którymi żyje Pani na co dzień dotyczy problem przemocy werbalnej (np. wyzwiska, poniżanie, ośmieszanie, itp.)?

1) Tak 2) Nie

11. Czy Pani bezpośrednio lub osób, z którymi żyje Pani na co dzień dotyczy problem przemocy fizycznej?

1) Tak 2) Nie

Na koniec prosimy jeszcze o podanie kilku informacji o sobie. Przypominamy, że są one objęte tajemnicą, anonimowe i posłużą nam wyłącznie do obliczeń statystycznych.

12. W tabeli poniżej prosimy wymienić liczbę szkoleń i warsztatów zorganizowanych przez Fundację CEL, w których dotychczas brała Pani udział, prosimy także określić w których to było latach. Jeśli dotychczas nie uczestniczyła Pani w szkoleniach i warsztatach zorganizowanych przez Fundację CEL to prosimy pominąć to pytanie i od razu przejść do pytania nr 13.

Lp.	Czas trwania warsztatów	Liczba odbytych zajęć	Rok/lata
1	Warsztaty kilkugodzinne (jednodniowe)		
2	Warsztaty kilkunastogodzinne (dwudniowe)		
3	Zajęcia kilkudziesięciogodzinne (trwające więcej niż dwa dni)		

13. Czy posiada Pani dzieci?

- 1) Tak i utrzymuję kontakty
- 2) Tak, ale nie utrzymuję kontaktów
- 3) Nie (jeśli „nie”, to prosimy opuścić następne pytanie i od razu przejść do pytania nr 15)

14. W odniesieniu do każdego z Pani dzieci, prosimy o określenie płci poprzez wstawienie znaku X w odpowiednią kratkę oraz wpisanie roku urodzenia.

	Płeć		Rok urodzenia
	Dziewczyna	Chłopiec	
1) Pierwsze dziecko			
2) Drugie dziecko			
3) Trzecie dziecko			
4) Czwarte dziecko			
5) Piąte dziecko			
6) Szóste dziecko			

(Jeżeli posiada Pani więcej dzieci, to informacje o kolejnych prosimy zamieścić z boku tabeli).

15. Jakie ma Pani wykształcenie?

1) niepełne podstawowe	8) studentka bez dyplomu licencjata
2) podstawowe	9) studentka z dyplomem licencjata
3) gimnazjalne	10) niepełne wyższe
4) zasadnicze zawodowe	11) wyższe licencjackie
5) niepełne średnie	12) wyższe magisterskie
6) średnie	13) tytuł naukowy (doktor i wyżej)
7) pomaturalne (policjalne)	

16. Prosimy o określenie Pani sytuacji zawodowej

1) emerytura lub renta	7) nauczyciel, pedagog
2) studentka, uczennica	8) kierownik, menager, wyższy urzędnik
3) niezatrudniony/a	9) technik, wyspecjalizowany pracownik
4) prywatny przedsiębiorca	10) pracownik niższego szczebla (usługi, administracja)
5) rolnik	11) robotnik, pracownik fizyczny
6) wolny zawód, specjalista	12) inne

17. Prosimy podać rok urodzenia:.....

W celu poprawnego zakodowania ankiet do obliczeń statystycznych potrzebne jest ich oznaczenie i to w taki sposób, aby zagwarantować anonimowość. Dlatego też postanowiliśmy wykorzystać pewien system pozwalający na spełnienie obu powyższych warunków: bardzo prosimy, aby w poniższe kratki wpisała Pani pierwsze **trzy** litery imienia, a następnie pierwsze **trzy** litery nazwiska Pani babci ze strony matki.

Pierwsze trzy litery imienia
babci ze strony matki:

Pierwsze trzy litery nazwiska
babci ze strony matki:

Bardzo dziękujemy za poświęcenie czasu i wypełnienie ankiety!

Posttest

1

ANKIETA

Ankieta, o wypełnienie której Panią prosimy, ma na celu poznanie powodów nawiązania przez Panią kontaktu z Fundacją C. E. L. Chcielibyśmy także poznać Pani opinie wiążące się z tematyką wychowania oraz ocenę grupy warsztatowej „»Przemoc« dzieci wobec rodziców”. Ankieta ta służy wyłącznie celom badawczym, co oznacza, że udzielane przez Panią odpowiedzi mają charakter **poufny, anonimowy** i posłużą do lepszego dostosowania oferty Fundacji C. E. L do potrzeb klientów. Na podstawie zebranych odpowiedzi powstanie raport prezentujący dane w postaci zbiorczych zestawień statystycznych.

1. Prosimy o dokonanie samooceny na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza „całkowicie się nie zgadzam”, a 5 „całkowicie się zgadzam”.

1 – „całkowicie się <u>nie</u> zgadzam”					
5 – „całkowicie się zgadzam”					
<i>(W każdej linijce prosimy zaznaczyć jedną odpowiedź zakreślając kółkiem właściwą cyfrę)</i>					
1) Jestem osobą, która potrafi wyznaczać sobie cele	1	2	3	4	5
2) Generalnie mam poczucie, że jestem wartościową osobą	1	2	3	4	5
3) Zazwyczaj, gdy dochodzi do trudnych sytuacji konfliktowych z najbliższymi nie potrafię zapanować nad emocjami	1	2	3	4	5
4) Zwykle potrafię odmówić, gdy ktoś chce nakłonić mnie do zrobienia czegoś czego nie chcę	1	2	3	4	5
5) Zwykle trudno jest mi znaleźć czas tylko dla siebie	1	2	3	4	5
6) Jestem osobą, która potrafi rozwiązywać sytuacje konfliktowe w sposób rzeczowy.	1	2	3	4	5
7) Jestem osobą, którą inni często wykorzystują	1	2	3	4	5
8) Nie mam trudności z wyrażaniem uczuć	1	2	3	4	5
9) Jestem osobą, która nie potrafi konsekwentnie dążyć do wyznaczonych celów	1	2	3	4	5
10) W trudnych sytuacjach konfliktowych z najbliższymi stosuję przemoc psychiczną	1	2	3	4	5
11) W trudnych sytuacjach konfliktowych z najbliższymi stosuję przemoc fizyczną	1	2	3	4	5
12) Jestem osobą zestresowaną	1	2	3	4	5
13) Mam trudności w nawiązywaniu bliższych relacji z innymi	1	2	3	4	5
14) Często jestem poirytowana	1	2	3	4	5
15) Zwykle nie akceptuję uczuć jakie wzbudzają we mnie najbliżsi	1	2	3	4	5

2. Istnieje wiele opinii dotyczących wychowywania dzieci. Chcielibyśmy poznać Pani przekonania na ten temat. Prosimy, aby ustosunkowała się Pani do zapisanych w poniższej tabeli stwierdzeń, zaznaczając odpowiedź na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza „całkowicie się nie zgadzam”, a 5 „całkowicie się zgadzam”.

1 – „całkowicie się nie zgadzam” 5 – „całkowicie się zgadzam” (W każdej linijce prosimy zaznaczyć jedną odpowiedź zakreślając kółkiem właściwą cyfrę)					
1) Dziecko powinno bez dyskusji podporządkowywać się woli rodziców	1	2	3	4	5
2) Należy bezwarunkowo akceptować wszystkie uczucia dziecka	1	2	3	4	5
3) Nie należy często chwalić dziecka, bo łatwo je w ten sposób rozpieścić	1	2	3	4	5
4) Stosowanie kar cielesnych przez nauczycieli w szkole jest dopuszczalne jeśli wyrażą na to zgodę rodzice	1	2	3	4	5
5) Są dzieci, w stosunku do których kary cielesne wydają się być jedyną skuteczną metodą wychowawczą	1	2	3	4	5
6) Stosowanie kar cielesnych wobec dzieci powinno być zabronione w każdej sytuacji	1	2	3	4	5
7) Rodzice w każdej sytuacji powinni chronić dziecko przed popełnianiem błędów	1	2	3	4	5
8) Rodzice zawsze wiedzą lepiej niż dziecko co jest dla niego najlepsze	1	2	3	4	5
9) Jeśli rodzic przyzna się do błędu przed dzieckiem to istnieje duże ryzyko, że straci autorytet	1	2	3	4	5
10) To niedopuszczalne, aby dziecko kwestionowało wolę rodziców	1	2	3	4	5

3. Czy problem, który spowodował przyjsście do Fundacji C. E. L. dotyczy relacji z Pani dzieckiem lub dziećmi?

1) tak 2) nie (jeśli „nie”, to prosimy opuścić następne pytanie i od razu przejść do pytania nr 5)

4. Jeśli tak to – generalnie w jakim stopniu uważa Pani rozwiązanie tego problemu za możliwe?
Odpowiedź prosimy zaznaczyć na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza „bardzo trudne”, a 5 – „bardzo łatwe”.

Odpowiedź prosimy zaznaczyć biorąc w kółko właściwy numer

bardzo trudne...

1	2	3	4	5

 ...bardzo łatwe lub prosimy wstawić znak X jeśli problem został rozwiązany →

5. Czy problem, który spowodował przyjsście do Fundacji C. E. L. dotyczy Pani relacji z mężem lub partnerem życiowym?

1) tak 2) nie (jeśli „nie”, to prosimy opuścić następne pytanie i od razu przejść do pytania nr 7)

6. Jeśli tak to – generalnie w jakim stopniu uważa Pani rozwiązanie tego problemu za możliwe?
Odpowiedź prosimy zaznaczyć na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza „bardzo trudne”, a 5 – „bardzo łatwe”.

Odpowiedź prosimy zaznaczyć biorąc w kółko właściwy numer

bardzo trudne...

1	2	3	4	5

 ...bardzo łatwe lub prosimy wstawić znak X jeśli problem został rozwiązany →

7. Czy problem, który spowodował przyjsście do Fundacji C. E. L. dotyczy Pani relacji z innymi członkami rodziny, osobami najbliższymi (poza mężem/partnerem i dzieckiem/dziećmi)?

1) tak 2) nie (jeśli „nie”, to prosimy opuścić następne pytanie i od razu przejść do pytania nr 9)

8. Jeśli tak to – generalnie w jakim stopniu uważa Pani rozwiązanie tego problemu za możliwe?
Odpowiedź prosimy zaznaczyć na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza „bardzo trudne”, a 5 – „bardzo łatwe”.

Odpowiedź prosimy zaznaczyć biorąc w kółko właściwy numer

bardzo trudne...

1	2	3	4	5

 ...bardzo łatwe lub prosimy wstawić znak X jeśli problem został rozwiązany →

9. Jak ocenia Pani prowadzenie zajęć „Przemoc» dzieci wobec rodziców”?

Odpowiedzi prosimy zaznaczyć na skali, gdzie 1 oznacza „bardzo źle”, zaś 5 „bardzo dobrze”.

1) komunikatywność osób prowadzących	1	2	3	4	5
2) profesjonalne przygotowanie osób prowadzących	1	2	3	4	5

10. Gdyby istniała taka możliwość, to czy zmieniłaby Pani coś w tych zajęciach?

1. **Tak** – na liście poniżej prosimy wskazać co należałoby zmienić

- I. Termin zajęć
- II. Wydłużenie czasu zajęć
- III. Skrócenie czasu zajęć
- IV. Większa liczba ćwiczeń
- V. Mniejsza liczba ćwiczeń
- VI. Osoby prowadzące
- VII. Zmniejszyć liczebność grupy
- VIII. Zwiększyć liczebność grupy
- IX. Warunki lokalowe
- X. Wyposażenie sal
- XI. Materiały wykorzystywane w trakcie zajęć
- XII. Inne (prosimy wpisać)

W tym miejscu można wpisać uwagi, propozycje, sugestie itp.

2. **Nie**

11. Generalnie, w jakim stopniu spełniła Pani swoje oczekiwania związane z uczestnictwem w zajęciach?

(Prosimy wskazać odpowiedź poprzez zakreślenie kółkiem właściwego numeru)

0	1	2	3	4	5	6
W ogóle	W bardzo małym	W małym	W średnim	W dużym	W bardzo dużym	Całkowicie

W celu poprawnego zakodowania ankiet do obliczeń statystycznych potrzebne jest ich oznaczenie i to w taki sposób, aby zagwarantować anonimowość. Dlatego też postanowiliśmy wykorzystać pewien system pozwalający na spełnienie obu powyższych warunków: bardzo prosimy, aby w poniższe kratki wpisała Pani pierwsze **trzy** litery imienia, a następnie pierwsze **trzy** litery nazwiska Pani babci ze strony matki.

Pierwsze trzy litery imienia
babcy ze strony matki:

Pierwsze trzy litery nazwiska
babcy ze strony matki:

Bardzo dziękujemy za poświęcenie czasu i wypełnienie ankiety!